

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 309. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-palladius03val-shoot-idm139651352263600/facsimile.pdf> (tilgået 06. maj 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

INDLEDNING.

I.

DEN evangeliske Kirke havde fra den katolske overtaget den faste Række af Epistel- og Evangelietexter ved Gudstjenesten paa Søndage og Helligdage; og af de mange Bønner, der var knyttet til den katolske Gudstjeneste paa disse Dage, havde den bevaret de Kollektivbønner, der fulgte efter Indgangsbønnen; men medens i den katolske Kirke baade Texter og Bønner læstes paa Latin, bestemtes det i Ordinansen, at Præsten skulde læse Kollekten, Epistlen og Evangeliet „alt paa Dansk“ (se nærv. Udg. Bind I. 173 L. 8, 12, 24). Imidlertid har Præsterne i høj Grad savnet en uniform og bekvem Haandbog, hvorefter de kunde læse; man faar et levende Indtryk heraf gennem Palladius' Forord til Alterbogen (se ndf. S. 341 L. 8 ff.). Palladius paatog sig derfor — vistnok efter Vedtagelse paa Bispe-mødet i København 1555¹ — at afhjælpe Savnet ved at ud-give en dansk Alterbog². Denne blev trykt „med en skøn

¹ Jf. Palladius' Udtalelse i Forordet, at Bogen er udsendt „med mine kære Medbrødres Superintendents her i Riget Vilje og Samtykke“, og P. Severinsen i Teol. Tidsskr., Ny Række, V. 140; sml. om Hans Tavsens mulige Indflydelse paa Kollekttrækken, nedf. S. 321.

² Selve Navnet *Alterbog* var dengang endnu ikke fastslaaet. Den katolske Benævnelse for Ritualbøgerne: Manuale og Missale, Haandbog og Messebog, skurrer, som det ses af Forordet, i den evangeliske Biskops Øren: „Denne lille Bog“, siger han, „skal hverken kaldes Missal eller Haand-bog, fordi at de vare to papistiske unyttige Bøger, som ikke nu i dette klare Sandheds Lys kunne være i nogen Brug, og ere bortkastede med det andet papistiske Værk og Vildfarelse; men hun maa kaldes efter Titlen en Kollektbog eller Evangelistarium eller Alterbogen“. Det blev det sidste Navn, der slog igennem; som Titel findes det paa Udgaven 1574 og flg. Udgaver (se ndf. S. 330 ff.).

stor Littera, at ingen skal have Behov at happe [ø: stamme] eller hænge fast udi Læsningen", og Epistel- og Evangelieteksterne aftrykkes efter den autoriserede Bibel, „at ingen skal have Behov at bruge nogen andens Translats . . . paa det at der kunde en Gang komme en endrægtig Translats i alle Kirker“ (se ndf. S. 341 f.). Om Kollektbønnerne siger Palladius, at han har sat to foran hver Epistel: den første er den, man i Almindelighed plejer at bruge, den anden er taget fra Vitus Theodorus' Postil. Palladius tilføjer, at det ikke er Meningen, at Præsten skal oplæse begge paa én Gang, hvad der strider mod Ordinansens Bestemmelser, men at han stundom kan bruge den ene og stundom den anden efter sit Godtykke (ndf. S. 342 L. 2 ff.).

Vi faar altsaa i Forordet til Alterbogen Oplysning baade om Aarsagen til dens Udgivelse (de gamle Præsters Klage-maal), om dens Formaal (at tilvejebringe Overensstemmelse i Ordlyden af Søndagstexterne) og dens Kilder (Biblen 1550 for Texternes Vedkommende og for Kollekternes Vedkommende dels de gamle Kollekte, dels Bønnerne i Vitus Theodorus' Postil); alligevel er der adskillige Punkter, der kræver en nærmere Undersøgelse, saavel hvad angaar Valget af Epistel- og Evangelietekster i Forhold til den katolske Kirkes, som hvad angaar Valg og Oversættelser af Kollektterne i Forhold til de eksisterende Kolleksamlinger.

II.

I Ordinansen bestemmes det, at man Fastelavns-søndag skal læse „det Evangelium Matth. 3., og den Dag skal forklares alt det Daabens Sakrament har paa sig“ (se nærv. Udg. I. S. 182 L. 1 f.), at man Langfredag skal læse hele Passionshistorien, „som han er sammenskrevet udaf de fire Evangelister ved Doctor Hans Pommer“ (sst. L. 12 f.), og at man Marie Besøgelsesdag skal læse Es. 11. 1—10 (sst. S. 183 L. 30 f.); iøvrigt nævner Ordinansen ikke, hvilke Bibeltekster der skal læses paa de forskellige Søn- og Hel-ligdage; det hedder blot i stor Almindelighed: „om Søn-